

JURNAL

PENTRU PESHINDIPEA INTINZELORŢ NATURALE III ESAKTE, ÎN TOATE KLASELE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 14.

(Anul al 8-lea)

Bucureşti

Aprilie 8, 1857.

Compendiu. Clădirile arhitectonice în lume. Niptica mi istoria ei. Rosa din Jericho sau Anastatica. Igiena pomelarii.

Clădirile arhitectonice în lume.

În anul trecut am tratat chestiunea: dacă lumea este locuită de ființe vii sau poate și de oameni liberi (sereniți), sau nu? Am arătat cămă și pretind, că lumea nu poate fi locuită de vr'o ființă vie, nici măcar a pârta ne suprafața ei vr'o plantă înflorită; căci n'are aer, fiindcă n'are aer (atmosferică) în care s'ar putea forma norii, ploii și celelalte fenomene meteorologice apoase, precum și noi. Dar alții a zis din contra că s'ar descompun și se deznă înveliş d'aer atmosferic care învelişte lumea și că ea este locuită. Este învederată, că asemenea chestiuni nu pot fi rezolvate într'un mod pozitiv, nici pentru, nici contra; de aceea ne este permisă a asculta toate opi-

niunile ce se raportează la această chestiune. Amă dar vom citi astăzi și opiniunea căprioasă a D-ului Smig, manifestată într'un onț al său care are cum să emiță de sine tinare.

D. Smig pretinde două lucruri căprioase; ba încă și ea este foarte extravagantă, adică: că lumea se aprinde de pământ din ce în ce mai mult, în zilele noastre o mie de ani, o să avem lumea pe pământ!

Nu s'ar întrun în argumentele sale, prin care el se silente a prova, că de când Astronomii au început a măsura distanța lumii de la pământ, s'a văzut, că această distanță se micșorează din ce în ce mai mult. Nereșită că Astronomii de profesie vor răspunde D-ului

Smij mi ne vor odixni nъ nъmaї pe noi, чї mi pe strepenoцii nostri, ka съ nъ se teamъ keapъ dъnъ miї de anї kъ vorъ гъsi in вp'o dimineaцъ, лъна плинъ inaintea прагълї зшеї.

Dар pretindepea a dъoa a D-лї Smij, este прекъмъ амъ zisъ, къ лъна nъ nъmaї къ este локъитъ de fiinde viї dar mi интелекте каре аъ mi клъditъ in лънъ opаше, kase, шoseле ш. ч. л. mi къ toate ачесте клъдipї архитектониче се вѣдъ prin teleskopъ.

Eatъ koniemъ aичї знъ pasapїъ din опълъ стъ.

« De мълтъ s'аъ обсерватъ in лънъ, niште бълеварде (мануърї) potъnde. In timpъpїле noastre insъ, s'a обсерватъ къ съпpафада лънеї este аконеритъ d'асемenea бълеварде каре s'аъ нъмъратъ пїнъ ла 50 de miї; ла знеле локъpї стаъ атїлъ de стрїнse знъ de алтъ, in кїтъ nъ pъmїне пїчї знъ локъ голъ интре дїнселе. Maї nainte, обсерваторїї, mi аъ имаїнатъ къ ачесте инеле potъnde сїнтъ kraterї лънарї de волканї stinшї; insъ сїнтъ мълте чїркoмстанде каре vorbesкъ in контра ачестеї opinїe, адекъ: мърїмеа лоръ estrapdїнаръ, къчї знеле инеле аъ знъ diametrъ de ла 10 mi keap пїнъ ла 20 мїле геoграфиче. Aпої дакъ не пъmїнтълъ nostpъ, каре e маї mare de кїтъ лъна, nъ гъsimъ асемenea kraterї цїрантїчї, къмъ се poate ka асемenea волканї съ esiste in лънъ? Дакъ neste totъ пъmїнтълъ се афлъ nъmaї 500 de волканї, се poate ka лъна, каре e маї мїкъ, съ аїбъ 50 de miї? Дар s'a mi зїtatъ in пънтpъ ачестopъ инеле mi ле аъ гъsitъ плане не фъндълъ лоръ, neavїндъ пїч'знъ abїсъ in фъндъ прекъмъ тpeвzїa съ fie, дакъ ачесте инеле аpъ fi kraterї de волканї; апої тоатъ forma лоръ este аша de перглатъ mi de перфектъ in interiorълъ mi estepiorълъ лоръ, in кїтъ сїнтемъ silїцї съ зїчeмъ къ сїнтъ opere de artъ, eapъ nъ emїte din mїna пaтъpeї ».

« *Herschel* а вълзтъ mi niште тpнъpї pїdїkїndъ-se in ачесте лїнїї чїркъларе; дънъ змъpa лоръ s'a обсерватъ къ сїнтъ голе in пънтpъ. Днъ асемenea ефектъ тpeвzе съ факъ тpнъpїле знеї четъцї ».

« S'a вълзтъ къ dъoe бълеварде (инеле) се атїнръ интp'знъ пънктъ алъ чїркoмференгеї лоръ mi in ачестъ пънктъ се афлъ o газpъ, intokmaї ka o поартъ каре аpъ мїжлoчї комънїкацїонї интp'амїндъoe ».

« Pe съпpафада лънеї се афлъ дїферите клїме ka mi не съпpафада пъmїнтълї, знеле маї калде алтеле маї pечї; asta provїне din pozїcїeя лънеї къtpe soape. Калкълеле matematiche аpаtъ, къ дакъ esiste аepъ in лънъ, тpeвzе съ се intїmпле аколо маї adese opї зpагане фpїoase de кїтъ ла noi, маї къ seamъ in клїмеле pечї але лънеї; апої токмаї аколо гъsimъ бълеварделе маї dese mi маї pїdїkate. Se vede dar къ oamenїї лънарї аъ клъditъ бълеварделе лоръ in контра фpїeї зpаганелоръ d'аколо ».

« Дар клъdїpea interiorъ a ачестopъ бълеварде аpаtъ mi маї мълтъ къ сїнтъ лъкpъpї de artъ eapъ nъ prodъкцїонї пaтpале. Къчї се vede in interiorълъ лоръ ka niште тepase intokmaї къмъ факъ oamenїї in пънтpълъ четъцїлоръ, ka локъїtopтї съ се поатъ сxi маї къ inлєsnipe не zїdъ; апої не фъндълъ тepаселоръ се вѣдъ ka niште movїле мїчї potъnde. Ачесте, зїче D. Smij, nъ potъ fi алъ чева, de кїтъ каселе сelenїцїлоръ каре, in локъ ka ла noi съ fie колдъpate, аколо сїнтъ potъnde. Aпої in чентpълъ знеї гpъне (адъnape) de асемenea movїле, се vede зна маї mare de кїтъ toate, avїндъ forma конїкъ, asta тpeвzе съ fie kasa de sfatъ саъ templeлъ вpe знеї колонїї ашеzate in interiorълъ знъї бълевардъ ».

« Тоатъ съпpафада лънеї nъ e маї mare de кїтъ Pъsїe. Nъ e dar de мїpape a не имаїна, къ се афлъ in лънъ o капиталъ знде e pezїdenцa гъвернълї сelenїцїлоръ. Aпої знде аpъ fi in лънъ знъ локъ маї конвенабїлъ пентpъ клъdїpea знеї асемenea капиталe, de кїтъ токмаї пънктълъ знде локъїtopїї лънарї вѣдъ стрълъчїндъ neїnчetatъ neste канълъ лоръ (in пънктълъ zenїtълї) пъmїнтълъ nostpъ, avїндъ o лъmїнъ de 22 opї маї mare de кїтъ а лънеї пїне ла noi! Mї inтp'adeвъpъ токмаї in ачестъ пънктъ, vedemъ не съпpафада лънеї мълте шїpъpї mapї de бълеварде, toate fiїндъ d'o мърїме екзалъ mi formїндъ интре дїнселе niште ангълї ексакцїї, не каре пaтъpa n'ape обїчеїъ аї fache astъ-felъ de перглатъ mi de esaktъ ».

« O чїркoмстанцъ маї кpїoасъ-este, къ de кїндъ *Schroeter*, *Gruithausen* mi *Schuhmacher* аъ инчептїъ a обсерва ачесте бълеварде, s'a вълзтъ къ аъ skїmbatъ инфъцїшареа лоръ. S'a вълзтъ къ знеле веки s'аъ дърїmatъ mi алтеле пгої s'аъ пъсъ ла локъ. Se vede dar къ сelenїцїї аъ ma-

nia klădipei, прекъмъ ши мълці пе глобълъ пь-
mînteskъ ши кепръ ла ної де кїцї-ва ані ін-
коаче ».

« Dar de че каселo лъпарїлоръ sîntъ potъp-
de ши нъ колъbrate, ка ла ної? Pъспнсълъ este
къ ін лъпъ domnesкъ зрагане маї fъpioase ши
маї dese de кїтъ ла ної, прекъмъ амъ zisъ маї
sъsъ; апої кепръ ін лугърълъ де ла Crimea аъ
fъкктъ еспериинго ши s'аъ інкpedingатъ, къ коръ-
pїe potъnde resїstъ мълтъ маї бїне ін контра
fъpїeї зраганелоръ, де кїтъ коръpїe potъnde ши
колъbrate ».

« Schroeter а мъзъpatъ мърїмеа каселоръ
лъпаре, (movїeлелоръ potъnde, дъпъ змъра лоръ)
ши а гъsїтъ къ аъ о мърїме де 50 пїчїoare,
їntokmaї ка каселo чело маї обїчнъite пе пь-
mїntъ. Hind а обсерватъ шїрърї лъпїї де аче-
ste movїeлe їntokmaї ка мъзъниїe їnvїратe. Аче-
ste нъ потъ фї алтъ-чева де кїтъ злїгїe ora-
шелоръ лъпаре; їnsъ съ vede къ oрашелo лъ-
паре sїntъ маї ұїrantїчо де кїтъ ale noastre;
къчї s'а вьзътъ nsemenea шїрърї де movїeлe їn-
tinzїndъ-se neste totъ interiorъълъ знъї вълевардъ,
adeкъ нїпъ ла 10 ши 20 mїle географїче. Пе
пъmїntъ нъ esїstъ знъ oрашъ каре съ алъ злїe
де мърїмеа де 10—20 mїle географїче ».

« Dar s'a maї obсерватъ ін лъпъ ши шoseле.
Ўнї Astronomї de maї nainte 'ши аъ їmajїnatъ
къ astea sїntъ шїрърї де мълцї, їnsъ Maedler,
а арътатъ къ пъ sїntъ мълцї, къчї змъра ши pe-

гъларїtatea лоръ, пробъ къ ши ачестe pїdїктрї
sїntъ опъpїe artifїciale, адекъ шoseле лъпаре,
каpe se їntїnde де ла зпъ вълевардъ ла алъълъ,
mїжлoчїndъ комъпикацїsnea лоръ ».

« Apoї пе лїгъ ачестe шoseле, s'a вьзътъ ши ка-
нале ін лъпъ; адекъ нїште верұї лъпїї d'o mare
регъларїtate їntїnzїndъ-se їнтpe вълевардеle лоръ.
Maedler ши Shuhmann аъ deskoperїтъ нїпъ акъмъ
200 де asemenea канале. Ўнъ аръmentъ маї
sїръръ къ astea sїntъ їнтp'адевъръ канале, este
дъпъ къмъ се арапъ, къ opї зnde їntїlnessкъ вp'ълъ
мъnte, нъ тpeкъ neste dїnsълъ, чї нъмаї лъ їнкoп-
цїoаръ, їntokmaї ка ши ла ної, дъпъ лeдeа їdpo-
statїкъ а екзїлїврълї apeї ».

« Ўнїї п'аъ пъtїтъ съ пе есплїче, де че dis-
кълъ лъпаръ арапъ ін телескопъ ін мълте лoкърї
о лъmїпъ verde? Ачеста се есплїкъ преа лес-
но кїндъ пе їmajїнъмъ къ лoкърїe ачестe sїntъ
акoперїtо ін лъпъ къ kїmпїї кълїvate къ plante
verdї; pїп зрmare este проватъ къ selenїдї нъ
sїntъ feneанцї (ленешї) ши къ eї кълїvezъ glo-
бълъ каре проведїнга 'лъ а destїnatъ pentpъ pezi-
denцa лоръ ».

Еатъ о пробъ де копpїнсълъ опълї D-лїї
Smїd, ін rapортъълъ лъпeї. Ної пе-амъ абстїнатъ
аїчї d'opї-че opinїsne персоналъ ши амъ чїtatъ
ачестъ пасацїї спpe а да лeкторїлоръ постpї о
ншоо матерїe де medїtare (rїндїpe) ін ачeastъ
ккестїsne атїтъ де їntepesантъ.

Xiptia ши istopia eї.

II. Xiptia modernъ.

De ши xiptia modernъ este ачeа каре
поартъ ши pъsїndemte ideїe чeлe маї їnalte ши
чeлe маї venepate; къ toate ачestea ea їnsъшї
este d'o opїcїнъ foapte despreeгїtъ ши їnjosїtъ.
Kїндъ се зїтъ чїне-ва їнтp'o marazїe де шїfoane
(tpeпe) ін зпeлe dїn канїталeлo чeлe mapї ale
Езропeї, вpїндъ nevрїндъ fї бїне нїште ideїї фїлo-
софїче де despreeгїpеа глoрїeї ачестeї лъme ши
а ванїтъдїлоръ eї; къчї аколo vede о лъme кь-
зътъ де мърїмеа eї. Пїnza чeа маї fїнъ, чeа
маї apїстokратїкъ, каре а serвїтъ odatъ де кь-

машeа зпeї пpїчїпese, а devenїтъ знъ шїфонъ аръ-
катъ афаръ, їntokmaї ка шїфонълъ къмъшїї зпъї дъ-
панъ. Marazїea де шїfoane este ка знъ чїmї-
tipїї; ін амїндъoе гъsїмъ pзїнeлe зпeї лъметpe-
къte; ін амїндъoе нstemъ фaчe стъдїїe чeлe маї
їntepesante. Fie-каpe мopmїntъ поартъ їn sine о
їstопїe їntepesантъ а зпeї fїїngе їнцeлeнтe, о se-
pїe де sїmұїpї, де дъpepї, де пълъчepї, де sne-
пане ши де їззїzїнї, тpeкъ акъмъ їnainteа їmajї-
нацїsнeї noastre. Asemenea ши fie-каpe tpean-
цъ este ка знъ peлїкъ (moamte) їntepesантъ а зпeї

existențe rămâne. La kîte plъcheri n'a asistatъ
treanța bogatъlăi! La kîte dъrerі ші sъsіunъrі, n'a
asistatъ treanța sъrakъlăi! Fie—каре treanțe аръ
птеа съ skpіe знъ memoаръ istorікъ ші апоі
че memoаръ!

Dар eatъ къ dіntr'acheste ръіne menpizabile
a emіtъ о лъme пзоe veneratъ. Magazia de tren-
це s'a skіmbatъ іntr'o ліbrerie челебръ, іntr'o
paneterie elegantъ. Ніч'о тръсъръ elegantъ, n'a
statъ іnaintea magaziei de trenце, дар kіte
pіvіoare aristokratіche калкъ акзмъ іn magazia
знсі ліbrеръ! Eatъ о іnvіere interesantъ! Eatъ
къ dіn ръіne s'ащ фъктъ fііnde пзоe! Mіsterъlъ
achestei іnvіerі, л'a зрmatъ fabpіkacіonea de хіptіe
de trenце (шіfoane).

Estе къnosктъ, къ шіfoanele сащ trenцеле
de vestminte ші маі къ seamъ de pіnzъ, дащ хіptіa
modernъ. Fabpіkacіі de хіptіe sіntъ тоді d'acheiamі
opіnіone, къ trenцеле sіntъ materіalъ челъ маі
вънъ pentръ хіptіe, ші дакъ аръ вреа чіne—ва съ
fакъ хіptіe de іnъ пзоѡ, нъ пъmaі къ аръ fі
мълъ маі скъмпъ de кітъ акзмъ дар ші маі пъdіnъ
вънъ; къчї prіn deasa пъrtape ші спълътъръ а
пінzetъpілоръ, адеle къ каре sіntъ dъssіe, се маі
moaіe ші се факъ маі конвенabile pentръ пре-
параціonea хіptіeі. Знъ іndелentъ а фъктъ об-
сервациonea, къ fie—каре omъ, каре поартъ о къ-
машъ, este знъ конлъръторъ ла fabpіkacіonea de
хіptіe; къчї, къ кітъ а пъrtatъ елъ маі мълъ о
къмашъ, къ атітъ а іnlesnітъ маі мълъ skіm-
barea еі іn хіptіe. De ачееa, къ кітъ о даръ
este маі попълатъ ші маі чіvіlizatъ (знде оа-
menіі ащ мълте ръfe), къ атітъ fabpіkacіonea de
хіptіe іnflореште маі мълъ.

Dар este ачї о kоnsіderacіone foarte іm-
portantъ. Dіn zі іn zі се іmmълдескъ prodъkці-
nіe літераре, prіn зрmare dіn zі іn zі се іm-
мълдеште ші kоnsъmacіonea хіptіeі. Оаре нъ este
de temtъ, къ ва sоsі знъ tіmъ kіndъ кътъdіmea
trenцелоръ нъ ва fі d'ажъnsъ pentръ fabpіkacі-
onea хіptіeі? Атъчї, нъ пъmaі къ кърділе vorъ
deveni foarte скъмпe, апоі поате се ва іntіmпла
ачееa че s'a іntіmлатъ іn секълеле medіane
kіndъ нъ ера хіptіe de trenце, атъчї kіndъ хіp-
tіa de papyrus ка ші Pergamentul s'ащ фъктъ
преа рарї, оamenіі ръдеащ літеріле. дъпъ пер-
gamентеле skpіse de маі nainte ші skpіeащ пе
dіnsele оперіле лоръ ші аша s'ащ перdстъ ненъ-

меравіле манъskpіse dіn челе маі пречіoаше че
ащ ръmasъ dіn лъmea antікъ.

Spre а скъла кълъра modernъ d'о aseme-
nea katastroфъ, мълдї dіntre natъralіstіі modernі
ащ къstatъ алте матеріі vegetале каре аръ птеа
servі іntоkмаі ка ші trenцеле ла fabpіkacіonea
de хіptіe. Маі къ seamъ іn Англіа ші іn nordъlъ
Amerіcheі, оamenіі s'ащ окъпатъ къ ачeastъ kes-
tіone, къчї аколо жърналеle kоnsъmъ о кътъdі-
me іnsemпъtoare de хіptіe (s. e. знъ sіngъръ жър-
налъ Nev—Herald іn Nevyork, kоnsъmъ пе анъ
хіptіe каре се зркъ ла sъma de 100,000 Dolars
сащ 40,000 галбені ш. ч. л).

Съ пъмъръмъ ачї dіferітеле іnчеркърї іn
panoptъlъ ачеста. D. H. Voelter а іnчеркатъ
съ факъ хіptіe dіn lemne deBradъ сащ de teіѡ
тъіate іn въкъdї mічї ші ferțe къ лешіe tape,
албіte къ газъ de клоръ ші зuse пе зрмъ къ знъ
felіѡ de сълънъ partікъларъ ші къ пеатръ акръ.
Алдїі ащ іnчеркатъ а фаче хіptіe dіn ferestpіtъръ
de lemнъ каре ръmіne kіndъ таіe чіne—ва lemne
къ ferъstъръ; іnsъ dіn ferestpіtъръ sіngъръ fъръ
а fі amestekatъ ші къ trenце, нъ съ поате фаче о
хіptіe вънъ de skpіsъ.

Знъ алъ materіalъ іnчеркатъ sіntъ паіеле.
Kіndъ ferъe чіne—ва паіe іn лешіe tape іntr'знъ
kazanъ къ vaporъ esпъsъ знеі presіonі екзалъ
къ 6—8 presіonі атмосферіche, атъчї паіеле de-
vіnъ ка знъ felіѡ de pastъ (кокъ) moale dіn
каре, дъпъ че s'a албітъ къ газъ de клоръ, се фа-
че о хіptіe esчелentъ. Аша дар іn tіmъpіle
modernе ащ черкатъ felъpіmі de kоmbіnacіonі de
lemne ші de паіe. Ла зпеле sіntъ amestekate
trenце de pіnzъ ші ащ datъ peзыtate foarte
мълдъmіtoare.

А треіа матеріe dіn каре се поате фаче хіp-
tіe, este въмбакъ; адекъ въкъdіle mічї каре ръ-
mіnъ ка рътъшідe ла къръdenіа ші ла зрзіpea
въмбакъlă. Ачесте въкъdї, каре пінъ акзмъ ераѡ
аръnkate афаръ fъръ валoаре, акзмъ ле ferъe
къ апъ de варъ сащ лешіe de sodъ, пінъ kіndъ
се факъ ка о кокъ, пе зрмъ ле пъне сълъ teaskъ
ші фаче dіntr'інsele о хіptіe destъlъ de вънъ
pentръ tінаръ.

Ачесте треі матеріі sіntъ акзмъ іn зсаdіѡ
pentръ fabpіkacіonea de хіptіe; іnsъ, прекъmъ амъ
zіsъ, trenцеле de ръfe totъ окъпъ panъlъ d'іntіѡ.

Dар афаръ de ачестеа, еsіstъ іn пернълъ ve-

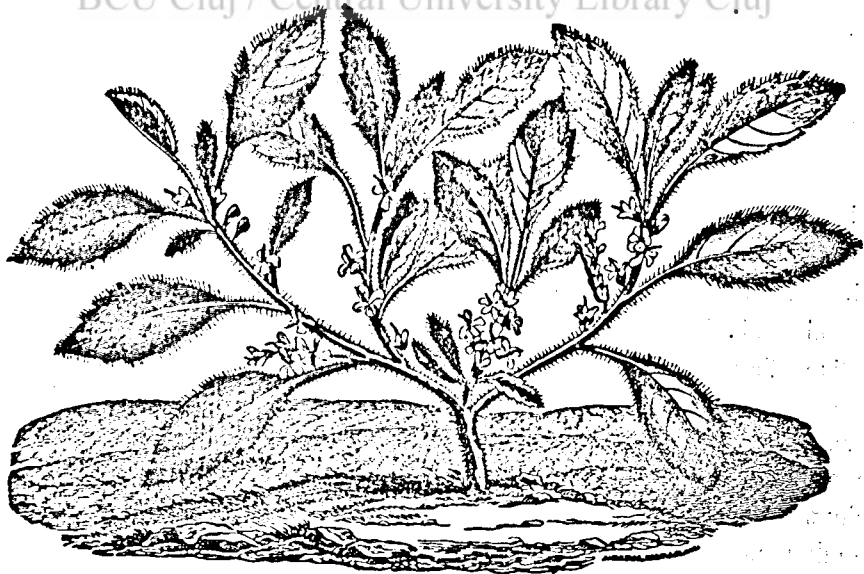
petală mi mulate ale materii care s'aş pronosş ale întreprindea pentră facerea xiptiei, mai kş seamă pentră estinţateala lorş. Aşa s. e. acile de bradş şi moliste, dşpţ ce le-aş kşrşuittş şi separaţ de verdeala care akoperş fibrii (firi) de care sintş komuşse, daş şņş felş de lntş, kşnoskşţ şbş nşmipe de lntş de nşdşri şi din lntş aţeasta poate şş se fakt xiptie Asemenea s'a pronosş pentră fabrikaşisnea de xiptie o plantş (Sphagnum) care kreşte in ţşrieşele ce sintş foarte rşşnindite mai in toatş Ekşrona centşralş. O altş plantş pronosş pentră aţestş skonş este arboraş Şpartium ale kşrşii rainşri se întreprindeaţ pentră mţşşş, in mai mţate đşri. Ke rşş Eleni ş antici mai kş seamă in şparta, şşceaş vestimente din fibrii aţestei plante (Spartium Horridum şi Sp. Villosum) şi keaş akşm in Grecia (provincia Messenia) fakş vestiminte din fibrele kşzite ale aţestei plante. Şņş felş de kşşmaş şaş palmiero (Chaemerops humilis) kşre pşşmeşte in şşdşş Ekşrona, este iartş in ştate a da şņş bşşş materialş pentră xiptie; asemenea şi planta *Lioc* neadevşpatş din Amo-

rika (Agave amerikana) şi mulate plante din familia Malvaceelor (de palşe). Şņş felş de đşđş (Broussonetia papyrifera), care kreşte in Kina şi in Iaponia, este vestitş pentră kşalitetea sa a da şņş bşşş materialş de xiptie; dar xiptiea vestitş care vine din Kina şi care se nşmeşte « xiptie de opezş » nş provine din opezş şi dintr'o plantş nşmitş *Aralia papyrifera*.

Aţeasta este enşmerajisnea plantelorş ce-lorş mai favorabile pentră prodşkşisnea xiptiei. Lektorşiş vede prea bine kş există mulate asemenea plante şi keaş dakş trenşele vorş inşene a lntş, xiptia toţş nş va deveni parş. Aşa dar, literatorşii in lşmea şivilizatş nş treşşse şş se teamş kş va akşşşce şņş timnş kşndş nş vorş şvea nş şo şş skşie, şi aţei care aş materii întepesante de skşişş, şş kşmeze okşşajisnea lorş nobilş; earş kşţş pentră aţei ce nş ştişş şş skşie, şş takş; lşmea nş va nepde nimikş; dar şş nş zikş kş kaza şşcerei lorş este fiindş-kş se temş de lntş xiptiei pentră kşşşile care aveaş de kşndş şş le fakt.

Rosa din Jericho saş Anastatica.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rosa din Jericho.

Inşre frşmoaşele đşşşşri ale mţşrei Mediterane şi ale Pontului Euxin (marea Neagrş), inşre şiranticii mşşşii Ararat şi ale inşierşloaşriilorş deşapte din Arabia, este in orientş o đarş plintş de şşvenipe glorioaşe. Fiemş-kare pasş este akolo şņş şşvenipş mare. La fiemş-kare pasş reinşieţş imaşine sakre de akşişni eroice, ale

oamenilorş nemşşritori ş'ale fenomenelorş estşordinare. Asta este đara kş care inşene istoriea oamenilorş. Akolo este leaşşşşş şmanitşşiei; akolo se rapoartş tradişşşile şele mai sakre, şele mai antice, desşre epoka şea mai primitivş, şea mai đepşrtatş, şea mai inşvşşitş in misterşişş sekşilorş ce aş existatş la inşenşşşş

лукрѣридорѣ, kindš realitatea era inkz o poesie, kindš локѣиѣга оаменѣлорѣ era знѣ paradisš, kindš зманитатеа жнпъ авѣа се арѣтате пе знѣ пѣмѣнтѣ пѣзоѣ, авѣа емѣтѣ дѣн мѣиѣлѣ креадѣиѣнеѣ, пѣлѣне де форѣге абондѣнте, есшверанте, пѣлѣнѣ де тоате кондѣиѣнѣлѣ ферѣчѣреѣ пѣнтрѣ фиклѣ сѣѣ челѣ маѣ ѣзбитѣ, destinatš а'лѣ попѣла.

Ачеастѣ царѣ este *Palestina* (terra sacra). Ын ачеастѣ царѣ миракѣлоасѣ, де ла каре, фѣкаре кѣлѣ дѣн челе марѣ че аѣ чѣвѣлѣзатѣ лѣмеа 'шѣ траѣе ориѣина шѣ шѣте сѣ повѣстеаскѣ мѣиракѣлеле лѣи; ѣн ачеастѣ царѣ миракѣлоасѣ зѣчѣмѣ, креште шѣ флоара миракѣлоасѣ пѣмѣтѣ *Rosa* дѣн *Jericho* саѣ *anastatika* (ѣнвѣтоаре).

Ачеастѣ флоаре (каре е презентатѣ ѣн алѣ-ѣрпата фѣгрѣ) креште пе кѣмпѣлѣ каре ѣнконѣѣгрѣ антѣка ѣетате *Jericho* шѣ лѣнгрѣ малѣлѣ рѣлѣлѣ *Jordanš*, амѣндѣоѣе вѣстѣлѣ ѣн исторѣа сакрѣ пѣнтрѣ фелѣрѣмѣ де евенѣменте меморасѣлѣ шѣ естраордѣнарѣ че с'аѣ зрматѣ аколѣ. Флоареа ачеаста се презентѣ ка о фрѣмоасѣ розѣ, kindš ѣнфлорешѣте пе кѣмпѣ, пе каре рѣнѣнд'о шѣ рѣмѣндѣ мѣлѣлѣ

тѣмпѣ еспѣсѣт ла аерѣ, се зсѣкѣ, foilѣ (пѣлателе) се десколорѣазѣ, кадѣ зна пѣсте алѣа шѣ астѣ-фелѣшѣ фрѣмѣсѣдеа флорѣ с'а пѣрдѣтѣ ѣн скѣрѣшѣ тѣмпѣ.

Пѣнѣ аѣчѣ флоареа ачеаста а зрматѣ онѣчѣлѣлѣ ѣенералѣ алѣ флорѣлорѣ; адекѣ kindš ле рѣне чѣ-не-ва пѣсте кѣлѣ-ва тѣмпѣ се вѣштежескѣ; дар пе kindš тоате флорѣле вѣштежѣте, рѣмѣнѣ тотѣ д'азна ѣн астѣ стѣпе шѣ нѣ се маѣ ѣнторкѣ ла сплендоареа лорѣ прѣмѣтѣвѣ kindš ѣнфлорескѣ пе кѣмпѣ; ла *Rose* дѣн *Jericho* се аратѣ дѣн кон-тра фенѣменѣлѣ естраордѣнарѣ кѣ, kindš пѣне чѣ-не-ва, ачеастѣ флоаре ѣн апѣ, кѣ мѣлѣлѣ тѣмпѣ ѣн зрмѣ (анѣ ѣнтрѣѣ) дѣпѣ че с'а вѣштежѣлѣ, еа парѣ-кѣ рѣѣнвѣазѣ, foilѣ зсѣкѣте шѣ десколорѣате се рѣсѣрѣ, се колорѣазѣ шѣ планѣа парѣ-кѣ а ѣн-флорѣшѣ дѣн пѣзоѣ! Еатѣ о миракѣлоасѣ ѣнвѣере, о *anastasisš*. Де ачѣеа пѣлерѣнѣ пѣомѣ а рѣмѣт'о *anastatika* шѣ kindš мерѣлѣ ла *Terra Santa*, адѣкѣ а касѣ ѣн Езропа, дрѣнтѣ шѣвенѣре, знеле есем-пларе д'ачѣсте флорѣ естраордѣнарѣ, каре, крес-кѣндѣ пе знѣ пѣмѣнтѣ миракѣлѣосѣ, парѣ-кѣ 'шѣ а ѣншѣшѣтѣ кѣалѣтатеа са д'а фѣче шѣ еле миракѣле.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ўѣена попѣларѣ.

Лекѣиѣнеа IV.

DomnilorŃ!

Ўн лекѣиѣнѣле трѣкѣте амѣ ворѣшѣтѣ деспре исторѣа шѣѣнѣгеѣ *Dietetice* дѣн тѣмпѣрѣле антѣче пѣнѣ ѣн зѣлеле ноастре шѣ амѣ зѣшѣ кѣ, маѣ ѣн ѣенере, ѣдеѣле dietetice д'атѣнчѣ аѣ fostš грѣшѣте. Ама дар трѣвѣе сѣ ворѣшѣтѣ акѣмѣ деспре *Dietetika* ѣн стѣреа са актѣалѣ, модернѣ.

Dietetika модернѣ, каре се нѣмѣште шѣ *Макрѣоѣотѣка*, адекѣ арѣа д'а прѣлѣнѣнѣ виадѣа, нѣ консѣстѣ ѣн рѣѣете де прѣфѣрѣ саѣ пѣкѣтѣрѣ, кѣрѣора о ероаре маре а датѣ факѣлтатеа мѣстерѣоасѣ д'а пѣтеа прѣлѣнѣнѣ виадѣа омѣлѣлѣ, чѣ ѣн обсервѣдѣиѣнеа лѣѣлорѣ вѣдеѣ шѣ ѣн черѣѣетареа кондѣиѣнѣлорѣ пѣчѣсарѣе пѣнтрѣ зрмареа рѣгѣлатѣ а прѣчѣсѣлѣлѣ вѣдеѣ; кѣчѣ ѣмпѣлѣнѣндѣ ачѣсте кондѣиѣнѣнѣ, ва рѣзѣлѣа о виадѣ рѣгѣлатѣ; пе kindš, дѣн кон-тра пѣѣмпѣлѣнѣндѣ-се, о виадѣ рѣгѣлатѣ, нормалѣ шѣ сѣнѣтоасѣ ва фѣ ѣмпѣосѣбѣлѣ.

Амѣ ажѣсѣлѣ акѣмѣ ла о кѣстѣне маре каре

шѣ се презентѣ кѣ тоатѣ грѣстатеа еѣ; ѣнсѣ н'о пѣтемѣ лѣса ла о парѣе, фѣндѣ-кѣ фѣрѣ дѣнса нѣ пѣтемѣ мерѣе ѣнаѣте, ачеастѣ кѣстѣне естѣ:

Чѣ естѣ виадѣа омѣлѣлѣ? Чѣ естѣ виадѣа знѣлѣ анѣмалѣ ѣн ѣенералѣ?

Виадѣа естѣ знѣ мѣстерѣ прѣфѣндѣ шѣ пѣнѣ-трѣсѣлѣ; дар нѣ нѣмаѣ виадѣа, чѣ орѣ-ѣе фѣнѣцѣ орѣанѣкѣ естѣ знѣ мѣстерѣ. Лѣадѣ о фоае сѣмпѣлѣ, знѣ фѣрѣ де пѣѣшѣ шѣ сѣ'мѣлѣ сѣнѣе чѣне-ва оаре естѣ ѣн стѣреа а лѣшѣ ѣмѣта? А'лѣ скоате прѣн арѣе саѣ прѣн шѣѣнѣге, прѣкѣмѣлѣ кѣмѣстѣлѣ омѣнескѣ естѣ ѣн стѣреа а прѣдѣѣе маѣ тоате фелѣрѣле де пѣетре кѣарѣ шѣ дѣамантѣ?

Де че дар сѣнтѣмѣлѣ ѣн стѣреа а прѣдѣѣе знѣ дѣамантѣ шѣ нѣч'одатѣ, кѣарѣ прѣн орѣ-ѣе сѣлѣн-цѣ, челѣ маѣ мѣкѣлѣ фѣрѣ де пѣѣшѣ?

Рѣспѣнсѣлѣ естѣ кѣ, дѣамантѣлѣ естѣ о фѣн-цѣ *ѣнорѣанѣкѣ*, пе kindš фѣрѣлѣ де пѣѣшѣ естѣ о фѣнѣцѣ *орѣанѣкѣ*.

Дар че есте о фиингъ органикъ?

Еатъ къ кѣстиснеа ноастръ: че есте виага? Не а кондѣсѣ, ла кѣстиснеа: че есте о фиингъ органикъ? Ши инт'адевърѣ нѣ пѣтеамѣ инделеце зна пинъ киндѣ н'амѣ резолатѣ: пѣ чеа-лаатъ.

Еатъ дар резолатѣнеа интревърѣи: че есте о фиингъ органикъ?

Натъра материалъ компинде дѣое сфеpe де фиинге визибиле; ачесте сфеpe сѣ нѣмескѣ *sfera anorganikă* ши *sfera organikă*, ин чеа д'интѣи сѣнтѣ компинсе ниетреле, металеле ши тоате челе-лаате фелъри де минерале, ин чеа де алѣ довилеа, сѣнтѣ компинсе вегеталеле (планте) ши анималеле.

Диферингле принципале интpe фиингле органиче ши челе неорганиче сѣнтѣ челе врѣмъ-тоаре:

1-ѣ. *Modulă compoziției chimice.* Тоате минералеле, (ниетреле, металеле) сѣнтѣ компинсе д'о мѣлѣиме де елементе каре, пинъ акѣмѣ, сѣнтѣ кѣпоскѣте ин нѣмѣрѣ де шап-зочѣ ши доѣ. Аша с. е. авемѣ ин бѣзънарѣ знѣ ороложѣ де арѣнтѣ аспитѣ. Ин ачестъ микъ машинъ се алѣ о мѣлѣиме де елементе: прекѣмѣ ахрѣ, арѣнтѣ, поате де арапѣ (адекъ де о композѣиѣне де арапѣ къ коситорѣ), стилъ саѣ арѣтѣторѣи де ферѣ, дар акселе потелорѣ мерѣи прин ажѣторѣлѣ рѣвинелорѣ, апоѣ рѣвинѣлѣ есте о неатрѣ прѣчиоасѣ компинсѣ д'о мѣлѣиме де елементе; прин врѣмаре ведѣи, къ ачестъ машинъ арѣфиѣиалъ (ороложѣи) компинсѣ де матерѣи лѣате дин сфера неорганикъ, репрезѣнтѣ о мѣлѣиме де елементе.

Жѣтаѣи-вѣ акѣмѣ, дин контра, ла о розъ каре инфлореште аша де фрѣмосѣ паре-къ никторѣлѣ чѣлѣ маѣ пенѣиалѣ а мѣиатѣ пенелѣ сѣѣ ин колориле челе маѣ адмирабиле спре а имѣрѣка ачестъ фиингъ къ астѣ-фелѣ де колорѣ адмирабиле. Де кѣте елементе есте компинсѣ ачестъ фиингъ? Нѣ-маѣ де треѣ (карбон, идроѣенѣ ши оксиѣенѣ), адекъ де елементеле дин каре сѣнтѣ компинши кѣрѣвѣниѣ дѣпъ ветреле ноастре ши ана каре кѣрѣе ин рѣспѣи. Сѣ ia дар чѣне-ва ин минъ кѣрѣвѣниѣ ши апъ, сѣ ле амѣстѣче ши сѣ ведемѣ о сѣ еасѣ о плантѣ саѣ знѣ трандасѣрѣ? Ниѣ'одатъ! Иатъ мѣстерѣлѣ фиингелорѣ органиче! Дар иатъ знѣ мѣраколѣ ши маѣ маре! Жѣтаѣи-вѣ ла знѣ лѣистре фрѣмосѣ, каре своарѣ дин флоаре ин флоаре ши каре петрече о виагъ де дѣлѣчагъ ши де поезѣи; саѣ жѣтаѣи-вѣ ла прѣвѣретоареа каре есте плинъ

де инстинкте аша де адмирабиле (еа 'ши кѣлѣдеште кѣѣѣхъ пентрѣ пѣи, фаче кѣлѣторѣи, кѣнтѣ кѣнтече де аморѣ foarte frumosă ш. ч. л.) де кѣте елементе сѣнтѣ компинсе ачесте фиинге компикате? Ниѣи одатъ маѣ мѣлѣ де кѣтѣ де патрѣ елементе (карбон, идроѣенѣ, осѣиѣенѣ ши идроѣенѣ), адекъ де кѣрѣвѣниѣ, де апъ ши де аерѣ. Сѣ ia дар чѣне-ва инт'рѣнѣ васѣ, сѣ амѣстѣче кѣрѣвѣниѣ, апъ ши аерѣ импрѣенѣ ши сѣ ведемѣ о сѣ еасѣ знѣ лѣистре саѣ о прѣвѣретоаре? Ниѣи одатъ!

Ноѣ мерѣемѣ дин мѣраколѣ ин мѣраколѣ; дар иатъ инкѣ знѣ мѣраколѣ ши маѣ маре. Кѣимѣ модернѣ а дескоперѣтѣ къ, элементеле дин каре есте компинсѣ пѣиѣнеа каре не хрѣнеште, компинсѣ о мѣлѣиме де отрѣвѣрѣи органиче, каре не омоарѣ. Аѣи лѣѣика ноастрѣ рѣмѣне конѣзѣиатъ, фииндѣ-къ лѣѣика зѣче, къ ачѣеашѣ кѣзѣтѣ требѣе сѣ продѣкъ ачѣеашѣ ефѣкте, не киндѣ аѣи ведемѣ къ ачѣеашѣ кѣзѣтѣ продѣче ефѣкте контрапѣи ши каре ефѣкте сѣнтѣ маѣ контрапѣи де кѣтѣ киндѣ знѣлѣ дѣ виагъ ши алѣлѣ моарте! Тоѣѣ ачѣестъ Кѣимѣ а дескоперѣтѣ къ дѣое матерѣи лѣате дин фиингле органиче адекъ, скрѣбеалъ ши захарѣ сѣнтѣ знѣ корнѣ пентрѣ кѣимѣстѣ. Аша есте пентрѣ кѣимѣстѣ. Дар пентрѣ физѣкъ ши пентрѣ лѣмѣа интреарѣ нѣ е аша. Че ва зѣче знѣлѣ дин ноѣ киндѣ бѣкѣтѣреаса са ва пѣне ин кафеа скрѣбиалъ ин лѣкѣ де захарѣ ши ва спѣла кѣмѣшѣле къ захарѣ ин лѣкѣ де скрѣбиалъ, зѣкиндѣ къ а азѣтѣ къ «oamenii prokopsiți» зѣкѣ къ, сѣнтѣ тоѣѣ зна? Аѣи Фѣзѣка есте ин контра Кѣимѣи ши тоатѣ лѣмѣа ia партеа Фѣзѣеѣи. Кѣ тоате ачесте ши Кѣимѣа арѣ дрѣнтате; нѣ е ниѣи о колѣзѣиѣне де кѣтѣ ин орѣзонтѣлѣ нострѣ мѣрѣинѣтѣ каре нѣ не иартѣ а пѣтрѣнде ин мѣстереле сферѣи органиче, ин мѣстереле вѣеѣеѣи плантелорѣ ши анималелорѣ!

2-леа. *Modulă sfericele,* саѣ organisatiunea. Лѣаѣи о бѣкѣтѣ де тѣвишѣрѣ, спарѣедѣи'о орѣнде ведѣи воѣи ши ведѣи къ н'о сѣ гѣсѣиѣи ниѣи о диферингъ интpe ачесте пѣрѣтѣчеле, адѣкъ тоате пѣрѣтѣчелеле тѣвишѣрѣлѣ сеамѣнѣ зна-къ алѣ; дин контра, жѣтаѣи-вѣ ла знѣ арѣборѣ, де ла фрѣнзе пинъ ла рѣдѣчинѣ ведѣи гѣси тоѣѣ мерѣѣ ниште пѣрѣи каре нѣ се сеамѣнѣ зна къ алѣ ниѣи де кѣмѣ; кѣѣи пегрешѣтѣ флоареа нѣ сеамѣнѣ фрѣнзеѣи, ниѣи фрѣнза крѣѣилорѣ, ниѣи крѣѣиле трѣнкѣлѣи, ниѣи трѣнкѣлѣ рѣдѣчинелорѣ. Апоѣ дакъ вѣ ведѣи жѣта ла знѣ анималѣ, диферингле пѣрѣилорѣ есте инкѣ маѣ

marī mi mai frapante. Tziacī mi deskidecī s. e. o gziņz mi o sč vz mirađi kīte vine, mšiki mi nerbi diferiđi, veđi gziš in kapzļ, in pentzļ mi in bšpta ei! Ačeste diferite pšrđi la plante mi la animale sč nšmeskš *organele* lorš, de ačeea loate ačeste korņzri avindš organe, se nšmeskš *korņzri organice* saš *organisme*. Fie-kare organismš este dap znš sistemš admirabilš mi perfectš alš znei fiinge komfikate kompase d'o mšldime de pšrđi diverse (organe), kare toate lškrezš in armonie znzļ kš alzļ, avindš toate znš skopš, adekš manđinerea vieđei individzļi. Znš organismš poate fi komparatš k'znš statš bznš, in kare fie-kare četzdeanš lškreazš nš nšmai pentrs folozzļ lš in parte, či mi pentrs folozzļ tšzlorš, pentrs manđinerea statzļi. Organele sintš četzdeni organismzļi; četzdeni sintš organelo statzļi. Forma statzļi nš rezidz in fiemī-kare četzdeanš in parte či in totalitatea lorš; fiemī-kare četzdeanš are o viađz mi o sferz de lškršri foarte mšrđinīz, pe kīndš todī četzdeni impreznš, konstitze znš popzļ sšveranš k'o voingz independentz mi k'o sferz de akcišni infinitz. Tziēđi dint' o oka de tiziširš, znš dramš mi dramzļ ačela va avea toate kzalitziēle okalei intređi de tiziširš, dap tziēđi kapzļ znei priviretorī mi kapzļ singrš nš va kīnta mi nš va avea čele-lalte kzalitziēle priviretoarei. Tziēđi floarea din pšdčinš ea nš va mai krešle, fiindš-kz a pšrdzš kzalitziēle znei fiinge organice.

3-lea. Forma. Korņzriēle organice vine desvolate, aš fiemī-kare forma lorš determinatz de mīna natsrei, in kīz omzļ nš poate skimba int'znš modš arbitrarīz forma znei fiinge organice, fšzr a strika. esistenca sa; din kontraforma fiingelorš neorganice este mai la toate akčidentalz; kčči la toate kīndš skimbzš kearš forma, nš strikzš mi esistenca lorš. Znš esemplz va līmšri ačeasta. Lzaci znš kčzš de tiziširš in mīnz, kšzria pšteđi da forma trianzlarz, sferikz, čilindrikz, piramidalz š. č. l. mi tiziširzļ in toate ačeste skimbzri de forme, va pšmīnea totš tiziširš; dap inkīnšiči-vz kš vine kšiva o kapriđie, de če nisika lš sč abz kapzļ pšzndš mi sč nš'lš abz mai askzūtš, ka de kīne, mi sč se ančze sč taie kapzļ nisichei astš-feliš ka sč primeaskz forma arbitrarz če eļš voešte a'ī da; va kompromite viađa nisichei, o va pšzēđi neprešitš! Ačeste imprečiz- pšri se zšmeazš mi la plante. Kčči fiemī-kare fiingz organikz se manifestz print' o formz determinatz, kare este astš-felš kreskzš mi inerentz kš toatz fiingz sa, in kīz n'o pštemš skimba prekzš facemš la fiingelo neorganice. Fiemī-kare fiingz organikz, a zisš *Plato*, are idealzš sčš in čerš, adekš inteliđingz sšpremtz a omnīnztereī kreative, a hozpītš pentrs fiemī-kare organismš tīnzļ mi forma sa proprie de kare nš se deslīnešte ničī odatz. Iatz mistezļš formelorš organice!

(Va zšma).

Комникацијни штиндифиче миči.

Bīpsta natspaz a znopš animale.

Špazļ trzēšte 20 de anī; kīnelo mi lzpazļ asemenea 20; vāzlea 14 nīnz la 16; lēz ašņņe mi o bīpstz de 70 de anī; nisīčile trzeskš nīnz la 15 anī; veверičele mi enšrii 8, enšrii albi 7 anī. Porčii, pīnočeri trzeskš kīte 30 de anī, kalzļ trzēšte 25 nīnz la 30 anī, insz s'a gziš kā kare aš trzītš 60 mi 62 de anī. Oaea trzēšte 10, vaka 15 anī. Kzmiā ašņņe la bīpsta de 100 de anī. Čerzīi trzeskš asemenea mšzļš. Korzbi ašņņgš la bīpsta d'o sčz de anī mi mai vine, asemenea mi vāzšrii Znš vāzšpš in Biena, a mšpītš in bīpstz de 104 de anī. Lēzda poate sč trzīaskz nīnz la 300 de anī, asemenea mi pelikani trzeskš prea mšzļš. Broaska

kčči trzēšte nīnz la 100 de anī mi mai vine, Elefantz ašņņgš la bīpsta estraordinarz de *natspste* de anī. Kīndš Aleksandrz čelš mare a bīpšitš ne rečele Porus din India, atšnčī a lzatš znzļ din elefantz, kare s'aš deosebītš in ačeastz vāzlie, īi a datš liberate, lš a konsekratš kzļzļi Soarelzī mi a skpīš ne pelea lš « Aleksandrz fizļ lš Jupiter (Joe), a konsekratš Soarelzī ne elefantzļ Ajax ». Trei sčze činčī-zēčī de anī, mai ne zšmz aš gziš p'ačestš elefantš trzīndš, pšrtīndš inkz inkšpīngzīneā lš Aleksandrz pš peleā sa. Dap la bīpsta čea mai estraordinarz ašņņe Balena (kīz) kare, dzpe Cuvīer, poate trzī nīnz la o *mīe* de anī.